

Σχετικό υλικό για εκπαιδευτικούς

Ενότητα 9 - Φυλλάδιο δασκάλου 1: τα μέσα επικοινωνίας στις δημοκρατίες

Σε μια δημοκρατία, τα μέσα επικοινωνίας λειτουργούν υπέρ των ανθρώπων και της αλήθειας. Τα γεγονότα παρουσιάζονται αντικειμενικά και με σαφήνεια. Οι γνώμες και οι κριτικές σημειώνονται ρητά (π.χ. μέσα από έναν σαφή διαχωρισμό μεταξύ μηνύματος και σχολίου), όπως και οι πληροφορίες οι οποίες δεν βασίζονται σε γνωστά γεγονότα ή για τις οποίες μπορεί να γίνουν μόνο υποθέσεις.

Επιπλέον, η ποικιλία στα μέσα επικοινωνίας οδηγεί στην παροχή συμπληρωματικών πληροφοριών, αλλά και σε πιθανή διόρθωση της πηγής ενός μέσου από ένα άλλο. Έτσι, ο χρήστης του μέσου μπορεί να λαμβάνει πληροφορίες που έχουν ελεγχθεί και με αυτές να διαμορφώσει τις απόψεις του.

Αντιθέτως, σε μια δικτατορία, τα μέσα επικοινωνίας λειτουργούν προς όφελος της διοίκησης. Τα μέσα υποστηρίζουν την εξουσία και τις πολιτικές αυτών που διοικούν μέσω τεχνικών προπαγάνδας (όπως λογοκρισία, παραποίηση πληροφοριών, «δραματοποίηση» πληροφοριών κ.τ.λ.).

Το αντίθετο μπορεί, επίσης, να συμβαίνει. Μια ανάλυση των μέσων επικοινωνίας μπορεί να δείξει αν οι πολίτες μιας χώρας ζουν σε δημοκρατία ή όχι. Η ελευθερία του λόγου και του Τύπου είναι πρωταρχικής σημασίας σε μια δημοκρατία: χωρίς αυτά δεν υφίσταται δημοκρατία ή πλήρης απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επίσης, στο παρελθόν, τα μέσα επικοινωνίας οδήγησαν σε «επιτυχημένες ιστορίες» στον τομέα των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Πολλές φορές δημοσιεύσεις στον Τύπο, συνεντεύξεις στην τηλεόραση ή άλλα οπτικά μηνύματα οδήγησαν στην απελευθέρωση πολιτικών κρατουμένων, αλλά και αποστολή γραπτών μηνυμάτων από κινητά τηλέφωνα προειδοποίησε για επερχόμενες καταστροφές.

Επομένως, όλοι ανησυχούν όταν γίνεται συγχώνευση μέσων μαζικής επικοινωνίας σε μια δημοκρατία. Έτσι, όλα τα μέσα μεταδίδουν ένα περιστατικό με τον ίδιο τρόπο, παρόλο που μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και κρίσεις για αυτό το γεγονός.

Χάρη στις διαμαρτυρίες και κριτικές δημοσιεύσεις κάποιων ατόμων, μπορεί να ανακτηθούν αντικειμενικές πληροφορίες και υπάρχει η πιθανότητα να αποφευχθεί μια πλεκτάνη συγκάλυψης από τα μέσα. Όμως, η πλειοψηφία των πολιτών έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί τα ενοποιημένα μέσα μαζικής ενημέρωσης των οποίων η επίδραση δεν θα πρέπει να υποτιμάται.

Τα μέσα έχουν ευθύνη για τις πληροφορίες που μεταδίδουν: μπορεί ένας δημοσιογράφος να είναι βέβαιος ότι αυτά που αναφέρει είναι αληθή; Υπάρχει κριτική στάση ή απλά θέλουν να είναι οι πρώτοι που θα αναφέρουν το «σκάνδαλο»;

Η χρήση των μέσων σημαίνει και άσκηση εξουσίας. Όταν κάποιος καταγράφει εικόνες, ήχους και τους δημοσιεύει πρέπει να το κάνει με μεγάλη υπευθυνότητα και πρέπει να γνωρίζει τη συνεισφορά του στη δημοκρατία.

Σχετικό υλικό για εκπαιδευτικούς

Ενότητα 9 - Φυλλάδιο δασκάλου 2: δουλεύοντας με την τηλεόραση

1. Γιατί τα παιδιά μαγεύονται από την TV;

Η τηλεόραση προσφέρει συνεχή εναλλαγή, χαλάρωση και περιπέτεια. Με το πάτημα ενός κουμπιού κάποιος έχει όλο τον κόσμο –πραγματικό ή φανταστικό- στα χέρια του, χωρίς καμία προσπάθεια σωματική ή συναισθηματική. Επειδή υπάρχει το τηλεχειριστηρίο και μυριάδες τηλεοπτικά προγράμματα, κάποιος μπορεί να κάνει ζάπινγκ από ένα συγκλονιστικό γεγονός σε ένα άλλο. Τα παιδιά συχνά ταυτίζονται με χαρακτήρες και προσωπικότητες από διάφορα τηλεοπτικά προγράμματα: χρησιμοποιούν την τηλεόραση για πληροφόρηση, αλλά και όταν δεν έχουν κάτι καλύτερο να κάνουν.

2. Πόσο χρόνο περνάνε τα παιδιά μπροστά στην τηλεόραση κάθε μέρα;

Στη δυτική Ευρώπη, τα παιδιά ηλικίας 3 ως 13 ετών βλέπουν τηλεόραση ημερησίως 90 λεπτά κατά μέσο όρο. Πράγματι, μόνο 60% των παιδιών θα έκλειναν μόνα τους την τηλεόραση. Η τηλεόραση είναι ανοιχτή και παίζει ακόμη και όταν τα παιδιά κάνουν άλλα πράγματα. Οι γονείς θα πρέπει να ορίσουν κάποιους κανόνες σχετικά με την τηλεόραση και με το τι παρακολουθούν τα παιδιά. Γενικά, συνιστάται να μη μένει ανοιχτή συνεχώς η τηλεόραση και τα παιδιά να βλέπουν κατάλληλα προγράμματα για την ηλικία τους, τα οποία να είναι σημαντικά και ενδιαφέροντα.

3. Υπάρχουν πολλά παιδιά τα οποία βλέπουν υπερβολικά «πολλή» τηλεόραση;

Οι αποκαλούμενοι «τηλεορασάκηδες» περνούν τον περισσότερο χρόνο τους μπροστά σε μια τηλεόραση παρά σε άλλες δραστηριότητες (σχολείο, παιχνίδια, συναντήσεις με φίλους κ.τ.λ.). Βέβαια, είναι λίγα τα παιδιά που εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία. Δεν είναι απαραίτητα πρόβλημα αν ένα παιδί μια μέρα δει περισσότερη τηλεόραση από ότι συνήθως. Το πρόβλημα προκύπτει, όμως όταν βλέπουν άσκοπα τηλεόραση ή όταν συμβαίνει κάτι άσχημο στο οικογενειακό πλαίσιο ή με το ίδιο το παιδί. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η τηλεόραση είναι διέξοδος από την πραγματικότητα.

4. Τι προτιμούν να παρακολουθούν τα παιδιά διαφορετικών ηλικιών;

Στα μικρά παιδιά, γενικά, αρέσει να παρακολουθούν προγράμματα από τα οποία μπορούν να μάθουν κάτι, κινούμενα σχέδια, παραμύθια και περιπέτειες. Στην ηλικία των 6, τα παιδιά αρχίζουν να ενδιαφέρονται για τους ρόλους των φύλων. Έτσι, τα αγόρια παρακολουθούν ταινίες δράσης στις οποίες ταυτίζονται με τους ήρωες, ενώ τα κορίτσια αγαπούν τα μουσικά προγράμματα και μια ποικιλία προγραμμάτων, όπως σειρές με κεντρικό θέμα την οικογένεια και τα ζώα. Περίπου στην ηλικία των 12, μουσικά βίντεο με τις πιο πρόσφατες επιτυχίες και σειρές που πραγματεύονται τη νεότητα και τον έρωτα έρχονται στο επίκεντρο. Σχεδόν όλα τα παιδιά παρακολουθούν τέτοιες σειρές αλλά σε αυτό το στάδιο ξεκινούν να παρακολουθούν και προγράμματα για ενηλίκους. Αυτή την περίοδο, πρέπει οι γονείς να φροντίζουν να γνωρίζουν το περιεχόμενο των προγραμμάτων αυτών, εκ των προτέρων, για την αποφυγή προγραμμάτων που δεν είναι κατάλληλα για παιδιά.

5. Ποιες είναι οι επιδράσεις της τηλεόρασης;

Η τηλεόραση μπορεί να είναι χαλαρωτική, αλλά μπορεί επίσης να κάνει τα παιδιά ευερέθιστα ή να τα «ξεσηκώνει». Αυτό συμβαίνει γιατί οι εικόνες εναλλάσσονται γρήγορα και υπάρχουν δυνατοί ήχοι, ειδικά στα κινούμενα σχέδια και στις σειρές δράσης. Κάποιες σειρές μεταφέρουν σκηνές από τον πραγματικό κόσμο, πώς μοιάζει και πώς λειτουργεί. Επιπλέον, η τηλεόραση επηρεάζει τα συναισθήματα των παιδιών, τα οποία στη χαρά, τον φόβο ή την επιθετικότητα αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο όπως οι ενήλικες. Είναι σημαντικό να υπάρχουν υγιείς συγκρίσεις γιατί αλλιώς μπορεί να προκύψουν προβλήματα αν ένα παιδί παρακολουθεί προγράμματα ενός συγκεκριμένου είδους.

6. Ποια ενημερωτικά προγράμματα είναι καλά για τα παιδιά;

Τα περισσότερα κανάλια έχουν ειδικά προγράμματα για τα παιδιά τα οποία παρέχουν πληροφορίες και γνώσεις για τον κόσμο. Κάποια κανάλια, μάλιστα, έχουν ειδήσεις για παιδιά, που παρουσιάζονται με τρόπο κατανοητό για αυτά. Ακόμη, στις ειδήσεις για ενήλικες, οι οποίες εκπέμπονται μεσημεριανή ή απογευματινή ώρα, αποφεύγονται οι εικόνες που δεν είναι κατάλληλες για παιδιά. Παρόλα αυτά, οι ενήλικες θα πρέπει να είναι σε ετοιμότητα να εξηγούν στα παιδιά οτιδήποτε δεν καταλαβαίνουν.

7. Πόσο σημαντική είναι η τηλεόραση σε σχέση με τα υπόλοιπα μέσα;

Για τα μικρότερα παιδιά η τηλεόραση είναι το πιο διαδεδομένο μέσο. Με την πάροδο του χρόνου και άλλες μορφές μέσων γίνονται σημαντικές (CD, MP3, μουσικά βίντεο, διαδικτυακή τηλεόραση) αλλά η τηλεόραση παραμένει η βασική πηγή ενημέρωσης και συζήτησης.

Οι γονείς μικρών παιδιών πρέπει να φροντίζουν έτσι ώστε αυτά να έρχονται σε επαφή και με άλλα μέσα: η τηλεόραση προσφέρει χαλάρωση και γνώσεις για την επικαιρότητα· το ραδιόφωνο προσφέρει μουσική και μετάδοση κάποιων ειδήσεων· τα βιβλία εγείρουν τη φαντασία και βοηθούν στην ανάπτυξη των γλωσσικών ικανοτήτων· οι υπολογιστές και το διαδίκτυο συμβάλλουν ώστε τα παιδιά να είναι ανεξάρτητα στην αναζήτηση γνώσης/πληροφορίας και να επικοινωνούν με άλλους.

8. Πότε η τηλεόραση είναι καλή και πότε όχι;

Τα παιδιά που παρακολουθούν μια ποικιλία προγραμμάτων (ειδήσεις, εκπομπές με συζητήσεις, σειρές κ.τ.λ.) γνωρίζουν καλά την επικαιρότητα και γεγονότα από την καθημερινή ζωή. Η τηλεόραση, όμως, δεν ενδείκνυται για την επίλυση προβλημάτων. Όταν κάποιος έρχεται σε ρήξη με κάποιον άλλον, ή αναζητά τον καλύτερο τρόπο αντιμετώπισης μιας κατάστασης ή προσπαθεί να λύσει μια προβληματική κατάσταση, τα δεδομένα από μόνα τους δε βοηθάνε. Για αυτό το λόγο, η τηλεόραση δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να υποκαθιστά την εκπαίδευση από το σχολείο ή τους γονείς.

9. Είναι οι ενήλικες πρότυπα;

Ακόμη και τα μικρά παιδιά μιμούνται τους ενήλικες στη χρήση των μέσων επικοινωνίας. Αν οι ενήλικες διαβάζουν εφημερίδα, τότε τα παιδιά είναι πιο θετικά προσκείμενα στην ανάγνωση εφημερίδας. Αν οι ενήλικες περνούν πολύ χρόνο μπροστά στην τηλεόραση, τότε και τα παιδιά θα κάνουν το ίδιο. Για αυτό τον λόγο οι γονείς δεν πρέπει να παραπονούνται για τις συνήθειες αυτές, αλλά αντίθετα να δίνουν το καλό παράδειγμα. Δεν πρέπει να παρακολουθούν τηλεόραση άσκοπα, αλλά επιλεκτικά.

10. Πώς μπορούν οι γονείς να κάνουν τα παιδιά να παρακολουθούν τηλεόραση επιλεκτικά;

Οι γονείς δεν πρέπει να απαγορεύουν την τηλεόραση αλλά να παρακολουθούν μαζί με τα παιδιά και να τους εξηγούν γιατί κάποια προγράμματα είναι καλά και κάποια άλλα όχι. Επίσης, η τηλεόραση δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως επιβραύβευση ή ως τιμωρία. Είναι σημαντικό να υπάρχει ισορροπία. Τα παιδιά είναι καλό να έχουν αρκετό χρόνο για «πραγματικές» εμπειρίες- να περνούν χρόνο με τους φίλους τους, να παίζουν, να έρχονται σε επαφή με τη φύση, με την πόλη και να γνωρίζουν άλλα άτομα.